

ЖЕНСКИ СВЕТ

ЛИСТ ДОБРОТВОРНИХ ЗАДРУГА СРПКИЊА.

В Л А С Н И К:
ДОБРОТВОРНА ЗАДРУГА СРПКИЊА НОВОСАТКИЊА.

ИЗДАЈЕ И УРЕЂУЈЕ:
АРКАДИЈЕ ВАРАЂАНИН.

Излази: Сваког 1. дана у месецу по ст. кал.
Претплата, рукописи и све што се тиче листа, шаље се на уредништво Нови Сад (Ujvidék).

Цена: на годину 3 круне; за Србију 3½ динара.
За све остале земље 3½ франка у злату.
Поједини бројеви 30 потура.

ДОБРА ДЕЛА ПАТРИЈАРХА ГЕОРГИЈА.

О св. Николи прошле године навршило се равно педесет година, како је Његова Светост, српски патријарх, преузвишени г. г. Георгије Бранковић, примио свештенички чин. Српско православно грађанство карловачко употребило је ту прилику и свечано прославило тај ретки дан. У тој прослави поред народа учествовале су скоро и све овострани Добротворне Задруге Српкиња својим писменим и брзојавним поздравима а карловачка је и лично поздравила својим изасланством, Њег. Светост, као свог врховног заштитника.

Ми се не упуштамо опширније у набрајање свих дела Његове Светости, али ћемо, као орган Добротворних Задруга, коме у дужност спада, да свако добро дело износи као углед својим задругаркама и читаоцима, изнети најважнија и најкрупнија дела Њег. Светости из минулих 50 година, које је и као свештеник и као архијереј то на црквеном, то на просветном, то на хуманом пољу учинио.

Чим је Њег. Светост, на Преображење 1859. г. постао протом сомборским, именовала га је тадашња школска власт већ 1861. г. за управитеља сомборске учитељске школе и Он је

ту дужност вршио из почасти све до 1872. г. За то време подигла се Његовим заузимањем нова зграда за ту школу и преоправила тамошња св. Ђурђевска црква. Његовим прегалаштвом основао је за ту школу пок. епископ бачки, Платон Атанацковић, закладу од 44 хиљаде круна, под именом: »Платонеума«, из које и данас примају до 15 сиромашних приправника годишње по 100 и 120 круна потпоре.

Као епископ темишварски засновао је епархијски фонд, који је данас достигао своту од 100 хиљада круна и из кога ће се временом подмиривати сви административни трошкови те епархије.

Кад је године 1890. Њег. Светост изабрана од народно-црквеног сабора за архијепскопа и патријарха српског, одмах је почео дизати школске зграде и цркве и улепшавати манастире. Већ прве године својег архијерејства ударио је темељ новој велеlepној згради срп. велике гимназије карловачке, која је подигнута из прилога Браће Анђелића. Даље је о свом трошку подигао, украсио и с намештајем снабдео срп. основне школе у Кулпину, као свом родном месту, у

Баји, Белом Брду, Борову и Сантову, а у најновије доба и у Даљу, своје патријаршеском спахилуку. У Сомбору је подигао нову двоспратну зграду за мушку учитељску школу, у Карловцима патријаршески двор, богословски семинар, монашки конвикт, свештенички конвикт, »Народни Дом«; основао је фондацију св. савску за потпомагање срп. основ. народних школа у сиромашним општинама, фондацију проповедничку, архидијецезански епархијски фонд; помагао књижевне листове, подупирао вештину а на дан ове своје 50. годишње прославе предао је 20 хиљада круна председнику Матице Српске, г. А. Хаџићу, да се отуда изда значајно књижевно дело »Митрополија Српска у речи и слици.«

И ако све те и друге установе није Његова Светост једино из својих прихода подупирала, али је ипак знатне своте издавао на горње цели, од којих ћемо неке важније овде споменути. Тако н. пр. утрошила је Његова Светост:

1. На богословски семинар К 100.000
2. На сомборску уч. школу » 94.000
3. На зграде и школе у Даљу, Белом Брду, Баји и Кулпину » 93.000
4. На сантовачку цркву и школу » 24.000

5. На проповеднички фонд » 22.000
6. На св. савски фонд . . . » 20.000
7. За слику у двору »Сеоба Срба« » 20.000
8. На књижевно дело »Митрополија Српска у речи и слици« » 20.000
9. На велико звоно карловачко » 13.500
10. На земљиште за манастир конвикт » 7.000
11. На намештај свештенич. конвикта » 5.000
12. На попрсја знаменитих Срба у двору » 4.000
13. На потпору листу »Бранковом Колу« » 2.000
14. На чланство Матице Српске за богословију, обе срп. вел. гимназије и три учитељске школе » 1.800
15. На станарину пештанском девојач. заводу св. Мајке Анђелије за две године (а обећао је то доживотно давати) . . . » 6.400

Свега К 532.900

Где толика дела говоре, ту уста ћуте, али перо наше дужно је да каже: Хвала ти, св. оче, живео и повећао своја лепа и добра дела!

На гробу чика Јовином.

Ум се мути, душа плаче
А срце ми боли леме,
Суза сузу редом стиже
Кад на гробу стојим Твоме.

Гледам хумку земље црне,
Чело главе крст и слова,
Клечим, љубим земљу црну
Где почива чика Јова.

Молитве ми усне шапћу,
Тужне мисли заређаше,
Уздисај се најзад прови:
»Чика Јове нема више!«

Свуд је мирно — само ветрић
Шапатам ми збори мио:
»Чика Јова није умро
И није се од вас скрио.«

»Запитајте Српчад малу,
Невен-цвеће српске наде —
Ту је душа чика Јове,
Коју Српству песник даде.«

»Трошно тело подлегло је
Измучено годинама,
Ал' дух његов бесмртан је,
И он живи међу вама.«

Елегија 1905. години.

— Посвећено другу Јанку П. —

Јанко, брате,
Опет одлете једна година,
Да к'о минула, тужна истина,
— Стидећ' се, можда, своје прошлости —
Јурне у бездан мрачне вечности! . . .
И опет дође Нова Година,
И опет стиже једна новина,
Да јој се људи лудо радују,
С надом да у њој лепше благују! . . .

Ха! ха! ха!

Што је година стара минула,
Што нас је бичем својим шинула,
Што нам је чело бџром набрала,
Што нам је с лица руже побрала,
Што нам је крвцу нашу просула,
Што нам је власи снегом посула,
Што нам је младост даље одмакла,
А хладно гробље ближе примакла, —
Шта нас се тиче?!!

Нек је новине,

Нек је осмеха младе године,
Нек је венаца цветних, гиздавих,
Нек је очица дивних, блиставих,
Нек је пољупца росне младости,
Нек је цвркута, нек је радости,
Па ма од туге сутра плакали,
Па ма се за то љуто кајали! . . .

Чудан је човек!

Када му цвеће пролећа свене,
Он онда живи од — успомене!

А дани лете путем вечитим,
Све прождирући уст'ма неситим, —
Где јуче беше цвеће дивотно,
Данас је гробље пусто, сиротно;

Нови Сад.

Где јуче беше песма милосна,
Данас је вапај, туга несносна;
Где негда усне љубав тепаху,
После ти груди јади цепаху,
Где јуче беше снага живота,
Данас је самрт, трулеж, страхота! . . .,
Глава ти пуна дивних планова,
Прса ти лџгло живих пламова,
Срце ти пуно мушке нежности,
А сутра шта је?!!

Љуте жалости!

Да грозне варке, грозне обмане!
И тога никад зар да не стане?!! . . .

Ха! ха! ха!

Винца ми дајте!

А ви крај мене песме певајте!
Певајте, браћо, песме нежности!
Певајте, браћо, песме милости!
Певајте песме рајске благости!
Певајте химну вечној вечности!
Све је пролазно . . .

Ал' љубав није,

Ал' нежност није, ал' милост није,
Ал' благост није, доброта није,
То вечност у се брижљиво крије,
То се никада, браћо, не мења,
Кроз све векове и поколења.
А ми смо худи и сиротани,
Нама су дани већ избројани! . . .

Јел' шако, Јанко?

И ако рекох шужњу истину.

Ипак ши, браше, шопло честитам
Ову новину — Нову Годину! . . .

Ј. Р—к.

У а л б у м

(гђици Анђелки Цветковићевој).

Нећу рећи да сте цвеће,
Кад стојите над њим више,
Цветак цвета и мирише,
Цвета, мири и ништ' више!

Али Вас је моћ природе
Украсила многим чиме,
Да Вам рука пјесникова
У бесмртност пише име . . .

Ви сте цветак, у коме се
Са лепотом живот слио,
У кога се читав свијет
Идеала уселио.

Бихаћ 1905.

Исаије Митровић.

Коло Српских Сестара у Србији.

— Делфа Ив. Иванићка, Београд. —

»Коло Српских Сестара« у Србији је врло млада установа, али по својој делатности већ је заслужило свачију пажњу и поштовање.

Пре него што пређемо на сам рад кола проговоримо и о постанку његову.

С пролећа 1903. године настале су биле врло бурне прилике у Старој Србији и Македонији. Прилике које су претходиле страшном и крвавом устанку македонском. Све што је било боље и честитије није могло остати на миру. Прваци народни били су прво затварани, па онда удављени или обешени и затим у море бачени. Једике и Беаз-кула у Солуну, коју с правом називају и крвавом, неми су сведоци грозне смрти многе наше ондашње браће.

Није било куће у Старој Србији и Македонији коју полиција није претресла; није било дома из кога један или двојица нису били у грозним турским апсанама. Мало је било породица у којима бар по једно женско чељаде није било осрамоћено; где бар један члан није био убијен, било мучки или прса у прса.

Али није српско племе у Старој Србији и Македонији имало да трпи само од Турака и Арнаута; њему су исто толико нахудила и браћа-небраћа Бугари. Многа и многа напаћена српска душа отишла је Богу на истину од братског бугарског ножа и куршума; а многи је Србин отишао у грозне турске апсане; апсане из којих се ретко излази, усљед бугарског потказивања.

Виде раја да се мора или ослободити или умрети. И старо и младо и мушко и женско и старци и деца спремише се за одбрану; ко у гору, ко на дому.

Устанак је букнуо био, раји нико не поможе, Турска га савлада и Македонија даде слику још горих јада но раније.

Само по турској званичној статистици у самом битолском вилајету било је 108 погорелих села; некада питомих и богатих, а по устанку са земљом срањених. Зна се да те званичне статистике нису тачне и да је пожар много више уништио.

Зима наста а раја поче од зиме и глади силазити с планина. Шта је затицала на својим домовима? Згаришта и пустош! Богате газде некада, почеше просити. Па срећни су били кад су и просити могли на миру; али и то нису смели од гњева и освете аскерске. Луде мајке, од бола и ужаса полуделе, иђаху улицама гласно вичући своју децу довикиваху; децу довикиваху; децу која су или на парчад исечена, или на ражњу сагорела или на коцу у мукама свиснула.

Жене осташе без другова, нејач без родитеља и ранитеља, сестре без браће. Било је и рањених и болних, умно оболелих, гладних, жедних, нагих и босих.

Новине из свих српских крајева српски су писале. Износиле су свакодневно ужас и беду браће наше. Но свеколико писање и оцртавање беда тамошњег живља нашег, није било ни бледа слика правога стања.

Поче народ емигрирати у Србију. Маса жена и деце, рањеника и болника дођоше својој срећнијој, слободној браћи. Требало је да буде кога, ко ће браћу братски примити, сузе утрти, ране извидати, лебом нахранити, огрејати, обути и оденути и зараде наћи.

А требало је што послати и браћи на згаришту. Макар брашна и одела.

Појединци учинише и дадоше што могоше. Али од немања тврђег града нема. Потребно је било удружити снагу и дарове и сиротих и богатих, организовати помоћ и дати где је најпотребније.

Српкиње из слободне Србије, из

престонице разумедоше свој задатак. — Знадоше да им није само дужност да у топлој соби љуљушкају децу своју, већ да се нађу што пре на месту беде и нужде. Брза помоћ, двогуба је помоћ. А много значи како ће се помоћ и пружити. Ма и најмање дато са саучешћем и са осећањем беде братовљеве, биће милије и радије примљено, но Бог зна како велики дар бачен.

Жена је створена да теши и ублажује. А Српкиња мора још и више, но њене друге из других, срећнијих нација.

За неколико дана образоваше Српкиње из Престонице друштво под именом »Коло Српских Сестара«, с циљем да што брже, што више и што обилније помогну својој потлаченој браћи. У месецу августу 1903. године поче »Коло Срп. Сестара« већ функционисати.

Патриотизам с милосрђем руководио је српске сестре у сваком њиховом раду. Радиле су онако, како су мислиле да ће најбоље користити своје роду. Свака је дала колико је могла и умела дати. Сваки дарак, ма он био и најмањи, и дат је и примљен најискреније.

Ниједна од сестара није жалила ни труда ни добре воље. Посљедице овако свесрдног рада морале су уродити добрим плодом.

Убрзо се уписа у коло велики број Српкиња са свих страна. У унутрашњости се образоваше одбори и пододбори. Коло поче добијати са свих страна прилоге у новцу и у натури. Скупи се велика сума. У зиму 1903. год. коло посла две сестре у Стару Србију и Маћедонију са обилним прилозима у новцу, брашну и оделу.

Емигранте који у Србију дођоше коло поче потпомагати колико год је могло и то у новцу, храни, оделу, тражећи им рада и уточишта.

За обнављање многе цркве и школе и коло је свој скромни прилог дало.

Сестре се редовно старају и за рубље, опанке, чарапе и појасеве оних, који далеко од својих домова, посветише се српској мисли.

Многом ђаку, који се овде школује, удаљен од куће и својих, коло притиче у помоћ.

Као што се види циљеви кола су разноврсни; а помоћ од кола је многострука.

За све своје деловање коло нема никаквих других ни извора, ни легата, ни помоћи, до само оно што добри људи приложе.

Зато се »коло Срп. Сестара« сестрински обратило кроз своје издање, календар »Вардар« за 1906. г., сваком брату Србину и сестри Српкињи, па ма у ком крају они живели, да својом дарожљивом руком притеку у помоћ Колу, а оно ће њиховим дарима и од сад, као и до сад утрти многу сузу нашој потлаченој браћи, ма у ком облику то било.*)

Сваки и најмањи дар у новцу или у натури примиће »Коло« с највећом захвалношћу. Ко мало има и од тога да, чини колико и богат с великим дарима.

*

Српске сестре радиће предано и искрено и у будуће. Стараће се и од сад, као и до сад да што више и што боље умеју да помогну својој потлаченој браћи. И најсиротнија као и најбогатија даће од себе све што знају, уложиће сву своју добру вољу, како би обилно послужиле племенитим циљевима кола. Оне верују да су добро радиле; али су убеђене да ће се с напретком кола и њихов делокруг рада проширити и да ће од доброг поћи на боље.

Ни у једном послу није их срџба руководила, нити помисао да оне умеју најбоље. Свачији добар савет, свачију лепу и корисну идеју, долазила она

*) Адреса је: »Коло Српских Сестара« — Београд. (Дом Светог Саве).

из палате или из скромне избе, примале су и примаће с највећом благодарношћу. Сестрама је сасвим све-

једно одакле долази приложени дарак. Главно је да се иде циљу ближе, а хвала свакоме који помогне.

Наша везиљачка народна умјетност.

Ако сте способни за уживање, ако умијете оћутјети на њежноме оно што је најњежније, на финоме оно што је најфиније, на умјетноме, што је најумјетније; ако се умијете заљубити у сјајне ниансе, у радост над техничком вјештином, ако је у вас сва ведрa снага стручњачког разумијевања; — онда сте кадри разумјети сву љепоту наших народних везива и све пред-увјете за слободни развој ове тако велеважне гране нашег народног живота!

Богата баштина у народном везиву веже модерној интелегентној Српкињи на душу свете обвезе једне отмене, умјетничке традиције, а ова не смије да буде угушена под тежњом за талмисјајним накитом и за површном гиздом моде. Наши везови су умотвори, који наображеној дами нашега рода још и другим језиком говоре осим боја и линија, којима очи маме. У српским орнаментима говоре и народни симболи, говоре апстрактне идеје родољубља, говори стара славенска повијест од вјекова кроз вјекове. Дивна је на пример простирка на колијевку, везена у стилу народном, а са написом из устију мајке Југовића:

Ак' и јесу одлетели ждрали
Остали су тићи ждраловићи...
Наше племе погинути неће,
Наше име изумрти неће!

Проучавање старих наших народних везиљачких техника кадро је, да нам умјетнички дух наших бака покаже у новом свјетлу и да нам пружи драгоцјених података за грађу народне српске домаће индустрије, за умјетну повијест нашега милога рода. Код опи-

сивања народних везива ваља за то да проговори и историчко стајалиште, не само техничко и естетско, тим више ако ти везови имаду и важност за даљи развој домаће индустрије.

Како високо у Енглеској цијене утјецај и дјеловање жена види се из позива, који је штампан у свим новинама. Бијаше управљен на жене средњег сталежа, на грађанке и раднице. У интересу родољубља позване су, да помогну само домаћу трговину и *домаћу индустрију*, јер да европејска политика није у прилог комерцијелним приликама Британије. Нарочито да је текстилна индустрија порад увоза немачких фабрика у опасности. Све чешће виђаш *»Made in Germany«*.

И што би великој политици тек мучно пошло за руком да уклони, то ето посве лако може да учини грађанка и жена родољубна. Нека нипошто не купује немачких производа, нека у свакоме дућану заиште само енглеску робу, па ће за мало не само омање фирме, него и веће трговачке куће морати да престану набављати иноземске увозне *»артикле«*.

Ако тако ради велики енглески народ, куд и камо је нужније, да и Српкиња на то помисли. Национална припомоћ у напретку господарском мора да се тражи и од наше жене! Жене купују, троше мужеву зараду, оне у много бранша владају пазаром, њихове жеље морају бити мјеродавне за трговце. Њихова је улога на пазару већа, него што се обично мисли, а од народно-економског стајалишта зар необирање се на ту улогу не значи заиста велико раскућивање?

Српкиња мора да сарађује у великој задаћи око подизања нашег народног господарства, она мора да шири

*) Године 1908. биће у Генту интернационална изложба за текстилну индустрију. Српски производи продичиће нас и тамо, ако се само пошаљу најбољи и најљепши.

пропаганду за домаћу индустрију. Без ње сва је наша политика — фразерска и илузорна

Душманлук Енглеца спрам импорта може да се некое и не свиди, ама свак ће са удивљењем припознати, да је у тога народа дјелотворно, јако родољубље! Нека нам послужи узором, нама који пречесто управо слијепо грабимо за свим и свачим што је туђе,

било оно нужно или не, — који се пред сваким туђим биљежом (марком) до земље клањамо, а своје — не знамо и не маримо.

Дјела из племених руку наше везиле јесу дио наше културне повијести. Историјски наших земаља не смије да мимоиђе живе свједоке, који јасније него ишта друго говоре о овој култури.

Јелица Беловићева.

Женскиње у борби за изборним правом.

У овој опћој политичкој бури и женскиње не мирује, већ се буди, хоће да употреби прилику, да и оно у мутноме улови по коју правицу за себе. Наиме, у последње дане се креће женскиње и *тражи изборно право за себе*. О томе ћу нешто овде да споменем у намери, да покажем у колико и женскиње тражи изборно право; а да л' је оправдано, то ће се само показати.

Lady Isabella, жена ирског подкраља сазвала је за 3. децембар скупштину, која је била добро посећена не само са женске стране, но и са мушке. Ова скупштина апелује на јавност и енглески парламент, *»који мора, јер треба да узакони: да и женскиње ужива изборно право«*. Након седам дана Mariana Haivisch сазива у Бечу скупштину у истом смеру, а скупштину посећује и изасланство *»феминистичког друштва«* из Пеште, које обећава, да ће и Пешта у овој ствари своју проговорити. И ово се испунило, јер је за седам дана после бечке скупштине одређена и пештанска скупштина, која као и бечка и лондонска апелује на парламенат и тражи да се узакони изборно право за женскиње.

Јест, жена тражи изборно право, активно и пасивно! А која жена то тражи? Она, која врши као и мушки неки позив; која као и мушки доприноси држави од своје заслуге. То изборно право траже 430 женских на 1000 мушких, а то су трговкиње, обрткиње, књижевнице, вештакиње (уметнице), учитељице и

т. д. Траже са правом и нада је да ће га добити. Прецеденс је ту у нашој монархији. У Бечу су 1861. године споменуте жене од рада добиле изборно право за покрајински сабор (ландтаг), али им је већ године 1888. ово право одузето!

Безброј и других потреба, које би људско друштво морало женскињу да испуни, а изборно право било би средство, којим би оно постигло и сваки други циљ. Да је то тако, сведочи нам и предлог учитељице Bog-sizky-еве, којим позива све женскиње просвећеног света без разлике позива и уверења да се организује: *»Опћи савез женскиња«* са задањом, да се бори за опће изборно право и за женскиње.

Колики је требао да буде одјек са бечке скупштине за изборно право, нека нам кажу речи Susane Antony: Ми ћемо жене остати увек потиснуте и без икаквог утицаја, догод не дођемо на урну, јер изборним правом доћи ћемо до сваког другог права!

Сваку племениту борбу женскиња пратећи и одобравајући, нека је и ова овде споменута с тим, да и учитељство имаде права да дође на урну, али никако још да је дошло и до најобичнијег права! Но женскиње раде сложно и осећајно, па ће ваљда доћи до урне, за којом толико тежи. Да ли ће набрзо и олако доћи, и до других права, видећемо и осврнућемо се на сваки покушај ове племените борбе...

Проф. Ј. Кнежевић.

У з д а с и.

НАСТУПИЛО...

Наступило зимње доба,
Трес се чује сухих грана,
А студени вјетар шиба
На улици сиротана.

У груд'ма му туга лежи
И разне се мисли роје,
Кадгод гледне у самоћи
На прозоре драге своје.

К'о да ће му опет једном
Указат' се красно лице,
Руса коса, бистро око
Преминуле вјеренице.

Ал' му тужна мисао плане
И кроз тјело туга си'не:
»Уве'ло је оно давно,
За чим твоје срце гине...

С А Н.

Твој се осмјех у сну јави,
Твоје косе, твоје лице,
Твој стас вити преминула,
Несуђена, вјеренице.

А тај осмјех, што указа,
Ах, увело лице твоје,
Осмјехну ми душу младу
И разигра срце моје.

И из твога тужног ока
Сіну један поглед врући:

Ја се пренух — оде санак,
Оста срце уздишући ...

ПЛАЧИ СРЦЕ МОЈЕ...

Ах, та плачи срце моје,
Нека пуца кам у гори;
Увело је оно давно,
За чим тебе туга мори.

Увело је, увело је ...
Ал' остаде нешто више,
То је љубав, што се не да
Са твог вела да избрише.

ДА Л' СЕ СЈЕЋАШ?...

Ох, та, душо, дал' се сјећаш
Прошле среће, прошлих дана?
Да л' љубави наше вјерне
И два срца раздрагана?

Да л' се сећаш дивних ноћи
И краснијех мајских дана?
Да л' жељнијех састанака
И брујања шедрвана?

Да л' се сјећаш среће старе,
Да л' мојега тужног лика?
Да л' гробу чујеш, драга,
Плач једнога несретника?

»... Ах, не чујем, ах, не чујем...«
То ми тужна свијест збори,
... Плачи тужно око моје.
Срце ће ми да изгори...

Кошутић.

Ј у т р о.

Кō румени пламен, на источном небу
Прва светлост зоре трепери и сја се;
Свуд узмичу мраци... Заостале звезде
Бледим зраком жаре и редом се гасе.

Освежени ветрић са планине струји
И уснуле цветке влажним крилом буди.
Свуда мир још влада! Тек ће лучем дана
Од сна да се прену и звери и људи.

Каменица, августа 1905.

... И гле! изнад јелā помаља се сунце;
Малено га звоно из даљине здравља: —
Трепти младо грање, жагор тица шуми,
Пробуђена зверка из шуме се јавља.

Из сеоца пастир већ изгони стадо
И мирно се креће обронцима горе,
А из даље звучно узвици се чују, —
Са свих страна знаци живота се оре!..
Славко С. Диклић.

Љубав и брак.

— Ellen Key. —

Тако се зове најновија књига чувене шведске списатељке *Ellen Key*.

Име Ellen Key познато је у целој Европи, а и ван ове. Она је стара »дјева«, која има, ако је истина, већ 56 година, од којих је преко четврт столећа провела у најживљем раду, борећи се за еманципацију женских, али у најплеменитијем смислу. Живот јој је не мање занимљив, но што јој је наука и писање интересно, и ако тај живот по догађајима и променама није ни богат ни разноврстан а нема у њему никаквих доживљаја, који би се могли назвати пикантнима. Родила се у Смаланду у Шведској, кобне 1849. године, када је слобода у целој Европи, после краћих и дужих, мање или више крвавих револуција, скоро на свима линијама угушена и уништена. Отац јој беше шкотски досељеник, а мати грофица Посе, која се јако поносила тиме што јој у жилама струји крв шведских краљева, и што је међу своје предке могла убројати Фридриха II., из куће Хохенштауфовића.

Ellen Key беше деветнаест година стара, када јој се родитељи доселише у Штокхолм, где јој је отац као посланик на шведском сабору играо одличну и видну улогу. Идеали му беху, да друштвене прилике поправи, да створи благостање и опште задовољство и срећу у друштву. Имао је само женске деце, од којих Ellen беше најдаровитија, с тога ју отац узме себи за секретара. Када је породица материјално посрнула, морала се Ellen, која је већ прешла прву младост своју, постарати како ће себи створити екзистенцију. Радећи уз свога оца, много је научила и присвојила из друштвених и економских наука, осим тога знала је изврсно историју света, а није лошије познавала ни историје искусства и књижевности. Испрва је поучавала младе девојке и госпође и

тек се кашње посветила књижевности. За неких двадесет година написала је 6—7 дела у којима већином расправља питања, која се тичу женских и деце; та дела њена пресађена су скоро у све литературе европске и преведена са шведског на све модерне језике.

То је скоро све, што можемо о спољашњем животу њеном рећи, и што је широј публици познато. У толико је више богат и разнолик њен унутрашњи, душевни живот. Књижевни и агитаторни рад њен, који ни најстрожија критика не може назвати празним или блиставим и духовитим дилетантизмом, посматра критика и у Шведској и у осталој Европи са врло различитог гледишта. Нико јој не оспорава богато и разноврсно знање, сјајан ум, дубљину и оригиналност мисли, и необичну духовитост; али смерове њене, те сјајне слике, које о будућности човечанства црта и износи, сматрају многи, и то оправдано, за празне утопије, које се никада остварити не могу. Ellen Key сматра животињску природу човека племенитијом, наклоност пак његову к добру јачом, но што је то у истини, и но што је то у досадањој историји човечанства доказано. Намеру, вољу, просвећени ум човека држи она за јачи и силнији, но што је у ствари, а грех крви, страст, вековне обичаје и традиције мисли, да се могу часком зауздати, уништити, порушити, јер су то само уображења и ништа више. И она пати, и то у јакој мери, од оне болести, која је у течају векова била својствена апостолима и фанатичним оснивачима разних секта, и која проистиче баш из њиховог позива, да *не може*, да *неће* да сумња у остварење онога, што сматра за корисно и спасоносно за цело човечанство. То је њихова вера, њихово убеђење, које је дубоко ухватило корена, и које само смрт у њима уништава. Ellen Key је

ставила себи за задаћу живота, да жену, која по њеном мишљењу због разних традиција, обичаја, због комодитета и самовоље мушких, и ако данас не већ у тој мери, као пре, али ипак још у тешком и несносном rop-ству и подчињености чами, учини слободном, и да ју у свему изједначи са мушкима. Овако формулисано женско питање, и ако наш век доста нескромно себи присваја иницијативу, није баш тако младога порекла, као што на први мах изгледа. Не познајемо ни један перијод историје човека, осим баш перијод најстаријег и најмрачнијег варваризма, у коме женско питање није на површини било, у коме човек (односно разни слојеви друштва), није чинио покушаје, да судбу жене олакша и да ју поправи. Стари Египат, Вавилон, може се похвалити светлим сликама у томе погледу, а грчка и римска историја показује нам жене већ на највишем, можда и сувише високом ступњу слободе, и ако морамо признати, да је жена у старим вековима била у опште јако подчињена, што је у осталом и данас, кад узмемо њен општи положај, нарочито код нижих слојева друштва. Што је пак намера за еманципацију жена далеко заостала иза истакнуте цели, томе није узрок ни недостатак добре воље, ни недостатак искрености при расправи тога питања, но та обична и свакидашња околност, да ни најлепше намере наше, кад их остваримо, нису ни налик на оне идеале, које смо себи за задаћу ставили. У процесу остварења одкрњи се парче овде, парче онде и постигнути резултат једва да је приближно бледа слика онога, што смо свом душом замишљали, што смо у машти много лепше себи представили. То је као војничка униформа, о којој сања и дечак и млада девојка, јер је споља лепа и сјајна, а кад ју ближе позна, види да је само споља то... И питање женске еманципације је тако и ту се тако нешто десило, не из себичности ил или зависти, чак

ни због тога, што човек можда не би хтео да подели власт своју са женом, као што то већина феминиста мисли и тврди, но просто по природи саме ствари, а из узрока, које не можемо преиначити ни сада, а можда и никада, јер им сама природа смета.

Ellen Key спада у толико у круг умеренијих феминиста, што рачуна у опште са природом женском и не сматра жену способном за све оне послове, којих се и човек често тек по највећој нужди и потреби лађа, Главна идеја њена је реформа љубави и брака; то јој је најстраснија жеља, то јој је задаћа живота, и ако изгледа чудновато да је ту задаћу оставила себи девојка, која *можда* познаје љубав, али о браку нема ни појма. Она живи саморана, неудата, па ипак жели, да положи породицу на јаче, сигурније и племенитије основе, но на какoвима она данас почива. И ако то изгледа, као кад слепац говори о бојама, ипак најновија књига њена *»Љубав и брак«* садржи у себи *дивне* расправе и мисли како о љубави, тако и о браку. Ко не би пожелио, све да није песник, коме је љубав неисцрпљиви извор појезије, да љубав постане најплеменитији, најнесебичнији осећај и по форми и по садржини? Ако би се смео уздати у то, ко би смео о себи рећи, да ће тај осећај, управо тај идеал осећаја икада постићи, на себи искусити, да ће љубити без жеља, без рачуна, без задњих мисли? Има ли таковог створа на свету?

Истина, да се људска природа непрекидно, скоро очигледно усавршује и оплемењава, али тако чиста, тако анђелска, као што ју Ellen Key себи замишља, неће бити никад! Тој метаморфози човечије природе не стоји можда на путу разум или намера и воља, шта више такoву промену би сваки у души зажелио, ко се стави на идеално становиште; но смета јој наш телесни састав, наша грешна природа, која се не може никада опле-

менити у тој мери, да се у њој не осети — крв и месо!

Брак, као институција, која се законом може регулисати, даје се у несравњено савршенијој форми замислити, но што данас постоји, но што га ми данас гледамо, али таком савршеном установом, која човечију срећу рационално и систематски ствара и рађа, ипак не може постати никада с тога, што се брак оснива на *осећају, на љубави*, а осећај и љубав могу изиграти и најмудрији закон, ако им он смета. и њихов излив пречи. Ако се не варам, Ellen Key-а руководи Ибсенова *Нора* по вијугастим путевима љубави и брака. У тих девет штудија, из којих се књига: *Љубав и брак* састоји, час-по зазвучи глас Норин, час-по чујемо њене мисли, њено уве-

рење, њене назоре. Тиме нећу да рекнем да Ellen Key копира Ибсена, да у ње одјекују његове мисли и назори, које она на ширем основу или опширније прерађује и разрађује, но Ибсен јој је дао само *идеју, инстинкти*, да проучава, да на основу богатог апарата разрађује и расправља тај, нама свима занимљив проблем, коме је име *љубав и брак*, но који проблем ни Ellen Key, ни цео свет, потпуно никада решити неће, јер је то загонетка недокучива, и за човечији ум непостижна. Измиримо се са том мишљу, да ће ти узвишени осећаји љубави и брака, још вековима интересовати човечанство, с тога их оставимо и ми онако, како нам их је Бог оставио!

Самобор, новембра 1905.

Ђ. В—ћ.

Не дајмо своје.

Не кити се туђим перјем.

Народ. пословица.

Реч је о ношњи.

Кад погледамо, како наш сеоски женски свет занемарује своју народну ношњу, а прима оно што је старо, оно што је штетно, оно што га застрањује и што га од свога удаљује, — ми онда морамо против те појаве да подигнемо своју реч. Свију нас, дужност је, да против овога дижемо реч, и ту реч приводимо у дело.

Ова немгла појава, опажа се у Српству са обе стране Саве и Дунава; али прекосавска браћа Вршчани основали су друштво против тога под називом „Не дајмо се“, па и многи други врли Срби и уопште Југо-Словени боре се против страног уплива.

Како је лепо видети Српкињу у народној ношњи, којом се одене кад иде у цркву на службу Божију, кад иде на сабор, па игру, у коло; кад пође својима у походе; кад се крене на вашар у град, кад језди са кићеним сватовима; кад у своме дому служи госте и званице; и најзад кад је у свакодневном послу домаћем. Српска реч тече природније са

усана Србинових, кад је у својем народном оделу, него кад је оденут мешавином разних ношава.

Како ћете гледати Српкињу, која је место лепог везеног јелека обукла жакет, који је купила за скуп новац у каквом јеврејском дућанчићу; како ћете моћи уживати посматрањем женске, која је у жакету а обувена у опанке; како ћете посматрати вито коло, у којем је измењано европско и народно одело у сред села; како ће коло да игра плахо, кад девојка у мешовитом руху још и амбрел у руци држи — све је то пре смешно, него лепо.

Вајати сељачки, то сместиште лепих умотворина и рукотворина нашег света, где сте могли видети скалупљене: трубе отканог платна, разнобојних шареница и ћилимова; где сте могли наћи лепога народног „стајаћег и носачег руха“, вуне и кудеље за предиво и плетиво народне одеће и обуће; а место белила и руменила, запахнуо би вас — мирис боспљков. Сад, поред свега тога, можете наћи

и мешавину: народног одела а и страног одела махом од коприве, а и разних козметичких срестава — белила и руменила.

Зар нису народно благо — рукотворине нашег женског света, које су се толико година чувале и преносиле са колена на колена, а и данас се преносе преко кона и познаница тако званим препочецима; зар није лепо за око, кад се посматра ћилим, што га је народна ткаља откала, слажући шару по шару и доводећи у склад боје, које је сама произвела и које су најсличније природним бојама; зар није јаче и постојаније рухо, које отка и сашије српска ткаља и шваља, него кад се то на брзу руку у фабрикама, где се мора да произведе огромна количина одела за један дан.

За лепу рукотворину, народ каже: „леп је, нпр. ћилим, да га се две очи не могу нагледати“. Кад смо једном пролазили кроз убаво српско сеоце, спазили смо у дворишту обраслом зеленом травицом, неколико разнобојних ћилимова и

шареница — народне рукотворине, које су изгледале са својим лепим и јасним, постојаним бојама и шарама, као старено цвеће у зеленој шеници на њиви.

Али у наш народ продрла је нека чудна ношња, док странци чувају своју народну ношњу, коју можете и дап-даћи видети, нпр. код Тиролаца и других, докле протурају своју рђаву робу у наш народ и отстрањују нашу ношњу. А наш женски свет и несвесно пристаје: да се кити тим туђим перјем, и ако има своју изреку за то, којом то осуђује.

Дакле, склапајмо друштва за борбу против стране ношње и не дајмо своју народну ношњу, да се занемари и заборави; не дајмо да се наша народна ношња замени страном лошом ношњом; не чупајмо из свога перивоја смиље и босиље, да би допустили странцима да у њ' саде своје коприве; у српском врту садимо српско цвеће, које никад не вене.

У *Ваљеву*, 27. новембра 1905. год.

Драг. Е Столповић.

МОЈОЈ СЕСТРИ.

Дању, ноћу, често дође
 Анђ'о један мојој Данци —
 Наигра се, па се врати
 И понесе поздрав мајци.
 Циљу свом се поздрав дигне,
 А благослов доле стигне:
 Рајско цвеће мајка бере,
 А од суза бисер сјајни
 Јарког сунца зраком ниже —
 Кити теби поздрав тајни:
 „О, пригрли нашу Данку!“
 Видиш тада, као у санку,
 И чут' можеш као шум вала,
 Ђарлијање: „Хвала, хвала!“

Нови Сад, 26. новембра 1905.

Рајко.

ПЛАЧЕ МИ НАРОД...

Плаче народ мој злосретан
 Невоља га таре жива,
 Плаче род ми, помоћ тражи,
 Ал' се нико не одзива...

Већ питања чудна стижу:
 »Што им на ум плакат' дошло,
 Можда српско царство траже,
 Што је било, па и прошло?!«

Неми род ми у несрећи
 На подсмех се не одзива,
 Суху кору само гризе
 И сузама њу залива.

Бихаћ, 1905.

Исаије Митровић.

ДОПИСИ.

Сомбор. (*Свечарска прослава доброшворне жен. задруге Српкиња Сомборкиња.*) Лицем на св. Ваведење обављена је прослава крснога имена наше задруге на веома свечан начин. По обављеној светој литургији скупио се угледан број гостију у велику дворану срп. основне школе,

где је овдашњи прота г. Купусаревић на челу свештенства свршио црквен обред при сечењу колача. Овом је приликом уважена чланица и одборкиња гђа Катина Борђошка као кума у кратком али топлим говору честитала задрузи славље, после овог честитања захвалила се управа

срп. уч. школа жеп. задрузи на ревносном старању око „ђачке трпезе“ (Алумнеума) у коме 70 приправника имају исхрану. Затим је г. Ст. Илкић задружни перовођа у подужем и одбраном говору изнео значај „Женскиња у Хришћанству“, која је беседа на слушаоце ванредап утисак учинила. По свршеном говору захвалила се наша цењена председница гђа Даринка Поповића свима гостима на родољубиву одзиву њиховом. И тиме се свечаност свршила. Тога дана увече одржана је забава с игранком уз

томболу на којој бејаху изигравани ручни радови који се понајвише у раденичкој школи зготовљавали. С хвалом морам споменути, да су и многе гђе од своје воље доста лепих радова на изигравање приложиле. Забава је била добро посећена и текла је неусиљено далеко после поноћи. За дужност сматрам једно добро дело нашег суграђанина Холендера обућарског трговца истаћи, који је 50 пари ципела женској задрузи послао да их као божићни дар потребнима подели.

Д. К.

ЛИСТАК.

Мамина прва лекција.

Чисто бих се смео опкладити, да ће оваку лекцију највише оне госпође одобравати, које су — још као веренице — волеле своје мужеве. А колико ће љубити своје мужеве оне безазлене госпођице, које су тек кандидати за оваке лекције, то, дакако, не само да ја не знам, него чак ни оне не знају! Ал већ све ће се то онда удесити и знати, кад се удају...

Али, пст! Сада госпођица Мица има реч. А за њу треба да знате, да је не само лепотица, него још и до крајности одлучна госпођица. По њеној се главици вечито само то врзе: или ће бити Савичина, или ће јој у тешком дешперату бити сигуран лек само — хладни гроб!...

Али тај хладни гроб, могао је дуго чекати. Њен Савица исто тако мисли, као и Мица. Дакле, таман згода — створени су једно за друго!...

Један пут ће Мица онако најповерљивије:

— Слатка мамице, да ме научиш нешто. Реци ми, молим те, кад се удам, како да се владам према мужу?

Мама се мало зачуди оваком питању, ал се брзо досети, па каже:

— Слатко дете моје! Цела је ствар у томе, да се слажете, да га слушаш и да си му увек покорна...

— О, плаши ти с тим моју млађу сестрицу, а не мене!

— Какав је то говор? Од кога си то научила? рећи ће јој мама.

— Од Ленкице. Све ми је разјаснила.

— Па шта ти је рекла?

— Знаш, слатка мама, немој се срдити. Кад смо биле саме, увек ме је она учила, како да се владам према њему...

— Дакле, тако?! А, чекај мало, неваљалицо једна!

— Ти се срдим мама? Онда ћу ћутати.

— Но, но, не срдим се, говори само. Мица села до маме, а поглед управила на њу, па поче:

— Знаш мама, мушки су прави лисци и то они најлукавији. Кад прођемо поред њих, па спустимо очи, онда веле: да смо *курке*! А ако им у очи погледамо, онда смо *кокете*. За то их треба тек мало погледати, па брзо сакрити поглед, да га више не виде. Тај поглед, не да им спавати!...

— Нечувено! зачуди се мама. Све ти је то говорила?

— Има још, мама!

— Још?! рече мама и прекрсти се.

— Знаш мама, има их, који само гледе и ћуте; а има их који преклињу и моле само за један пољубац!...

— Шта, пољубац?! Та то је страшно! Ни речи више!

— То ми је, мама, све Ленкица казала.

— Ни речи више, разумеш!? Знај, да ти сватови неће бити кроз две недеље, него тек кроз два месеца. Пунктум!

Мица се на то изгуби у другој соби и узе сирота горке сузице ронити. А мами се дало на жао, па јој приђе с речима:

— Мицо, рано, немој плакати. Реци ми само:

Хоћеш ти да будеш Савичина жена?

— Хоћу, мамице, једва превали преко језика.

— Онда ми реци, како те је Лепкица научила да га пољубиш?...

Мица јој, без и једне речи, прискочи, снажно је загрли, и од силне радости стаде је љубити.

— Јао, Боже слатки, куд си нагла!? Та немој тако, рано моја, удавићеш ме од љубави. Него чуј ме, дете, шта ћу ти рећи: Ако ти првих дана тако ужљубиш Савицу, онда је брзо крај вашој љубави.

— Ах, мамице, онда боље да и мене нема...

— Но, но, смири се, чедо моје, то још није сигурно... Слушај, Мицо! Кад те Стевица као муж *први пут* пољуби, ти буди мирна, а поглед увек на страну... Но, да пробамо... А, није добро! Немој ме тако јако загрлити!... Ти само држи усне, али не љуби! Још један пут!... Рекла сам ти, да ја почињем!

Но, сад... Тако, сад је добро било... Још један пут! Али за Бога, на што та плаховитост?! Ти само мируј и стој непомично!...

— Јест, ал' кад ја увек на Савицу помислим; па — немам мира...

— Дед, још један пут. Али добро пазн! Но, сад!... Тако — тако — та-а-а-ко!... Особито! Дакле, обећаваш ли, да ћеш се ове моје лекције држати?

— *Нећу* — то јест — обећавам. Ал, слатка мамице, чуј и ти мене: нека буду кроз две недеље сватови!?

— Хајд смислићемо, видићемо, душице!

У том тренутку зачу се на вратима тихо куцање. Врата се полако отворише и с мисли и персоном указа се баш главом он — Савица. А Мица се оног „сти-ка“ створи у Савичином загрљају.

Мама да се испида жива, што је није научила, како да се влада и при доласку Савичином. Ал кад виде, како пољупци живо лете један за другим, окрете се прозору да не гледа својим рођеним очима, како јој — ах, ти непослушни млађи! — њену *прву лекцију*, бацају — *под кушус!*...

Ст. Бечеј.

Љуба Милованов.

Чудотворна икона.

(Слика.)

Иван и Љубица.

Богато намештена одаја. Лево напред одморник, на сред собе сто и столице; десно напред столица-љуљашка. — На столу отворена кутија.

Љубица (вади разне ствари из кутије и ређа по столу.) Та погледај само, како је ово лепо! Но — та мама — (вади свилену хаљину из кутије.)

Иван (љуља се и равнодушно гледа у њу.)

Љубица. Ах — та погледај барем! (прилази Ивану.) Је-ли да је лепа ова хаљина?

Иван. Хм! Па лепа је!

Љубица. Али је ипак та мама непрактична! Сад ов' ми баш није било нужно — код толиких мојих хаљина!! (Меће хаљину преко столице, вади из кутије замотуљак.) А — то је твоје! Гле — гле! Табатијера од маме — а од тате кутија финих цигара (додаје Ивану).

Иван (узима равнодушно).

Љубица (погледа га, хоће нешто да каже али се предомисли.) Дед, да видим шта пише мама!

Драга децо!

Честитамо вам први Божић који проводите заједно и желимо вам да га проведете у свакој срећи и здрављу.

Ми бисмо, истина, већма волели да сте код нас провели празник, али кад Иван није хтео — (погледа Ивана).

Иван. Но — даље —

Љубица — онда нам не остаје друго него да бар мислимо на вас — те да у духу с вама проведемо.

Ево вам и „крсткнндла“ да видите да смо мислили на вас.

Надамо се да ћете бити задовољни.

А сад морам завршити, јер имам толико посла да не знам где ми је глава.

Сви вас поздрављају и љубе а највише ваша
Мама.
(спусти руку с писмом) Боже, та мама! Толико се увек умори спремајући за тај дан, као да није то све бесмислица. Један дан као други. У опће не појмим на што то све?

Иван. Па — овако славити, као што је то обичај у вашој кући заста је бесмислица — и још и горе — држати туђе обичаје а своје не.

Љубица. У опће је бесмислица —

Иван. Е — извини — али то не разумеш. Славити Божић ради тога, да се одрже наши народни обичаји, да се целој кући одржи српско обележје — то је паметно — али на што ја то говорим? Доста смо већ о томе говорили ових дана.

Љубица. И опет ја остајем при својој тврдњи да су ти обичаји махом незнабожачки, те по томе немају значаја за овај празник.

Иван. Па и ја не тврдим да су хришћански али да их ипак треба одржавати, то ћеш тек допустити.

Љубица. Не увиђам потребу одржавати оно, што нема никакве практичне вредности. Боље је ићи за тим, да се подигне радност и штедња у народу, него својим примером одржавати сујеверу и беспослице.

Иван. Тако! А где остаје појезија?

Љубица (насмеје се пронично). Појезија? То ми се допада. Даклем зато што су наши стари били непрактична сањала, ми треба да им подражавамо. Ја сам већ сто пута рекла да су то глупости које ја нећу да уводим у своју кућу, па остајем при томе.

Иван. Па добро! Ради како знаш! (припали смотку.)

Љубица. Видиш како си чудан! Нашто се препиреш са мном због онога, што је већ једаред свршена ствар?

Иван. Па нећу се више препирати. Ја не могу никога натерати да ради против свог уверења (узима новине и почне читати.).

Љубица. (слегне рамени, затим узме хаљину и однесе у другу собу. Кад се врати она приђе Ивану.) Је-ли Иване, ти се тек нећеш срдити што ја не схваћам ту ствар тако као ти?

Иван. А што да се срдим? Ти знаш да ја поштујем свачије уверење — па разуме се и твоје.

Љубица. Али ти ми ипак изгледаш као да ти није право што ја не мислим као ти.

Иван. Да сам мање практичности а више појезије очекивао, то стоји.

Љубица. Ето видиш — ти ниси задовољан са мном.

Иван (ћути).

Љубица. Ти ћутиш? Је-ли могуће да се због такве ситнице поремети наша срећа?

Иван. То не — али ипак, ипак не могу да сам онако расположен и срећан, као пре. Нешто ми недостаје. Да ме ко запита шта, не бих умео

одговорити. Само осећам неку празнину у души. А — шта ту ваздан — још ћу ти постати смешан. (Устаје, узима зимски капут и полази).

Љубица. Куда ћеш Иване?

Иван. У читаоницу.

Љубица. Зар — и данас?

Иван (злогољно). Па један дан као други — ја увек у то доба идем у читаоницу — зар не знаш? Збогом! (одлази).

Љубица. Збогом Иване! (пође за њим па се врати). Тек против свог уверења не могу радити (замисли се). Баш ми је криво што се тако разилазимо у том питању! Он је сад разочаран — ах — боље да спремим ово — (приђе столу, узме кутију и опет је спусти и извади из ње завежљај). А гле! Шта је ово? А — од мајке! (отвара). Гле — икона! Та то је она стара икона мајке божије што је висила над мојом постељицом (целива је, затим се тргне, остави је на сто). Ето шта чини навика! Мајка ме научила да свако вече пре спавања целивам ту икону и да се пред њом Богу помолим. — Добра моја мајчица! Она се трудила да у мени пробуди њежне осећаје — али ја сам постала чедо свога века — практична и одлучна. (Вади лепо сребрно кандило). Кандило! Ох, та мајка! Она је у нашој кући чуварка народне традиције — мама већ не! (Узима писмо). Гле и писала ми је!

Чедо моје слатко!

Христос се роди!

Честитам ти рождество Христово и желим да га заједно са својим другом проведеш у миру, срећи и задовољству. (Застапе и уздахне).

Ево ти шаљем икону, која те је чувала од првог дана твога живота па до дана венчања.

Та је икона чудотворна и ја сам је наследила од своје мајке. Она ми је причала, да се мајка божија насмеши на онога, ко припали кандило пред њоме — а благо ономе, на кога се мајка божија насмеши.

Па зато, припали кандило пред њоме! Ја знам, да ви нови не верујете у то, али ти ћеш то учинити својој старој мајци за љубав.

А ако би икад дошао дан да ниси више задовољна, а ти се помоли Богу пред овом иконом — она ће те научити, шта ти ваља чинити — (замисљено).

Да-ли је већ дошао тај дан? Да-ли у опће треба да дође тај дан?

— Па ипак — Иван је отишао незадовољан од куће — а само мало попустљивости с моје стране — е — уверење? А ако ти моји назори буду повод даљим неспоразумима? А били смо тако срећни! (застапе. Из даљине се чују звона — она се и нехотице прекрсти, узима уља из ормана, успе воде и уље у кандило, намести крстак и жишку — затим припали. Све то чини некако механично, затим стане и загледа се у икону).

Иван (уђе журно, кад опази Љубицу, застапе радосно). Љубице — ти — (рашири руке).

Љубица (весело га загрли и привуче га ближе икони). Иване, погледај боље ову мајку божију — не чини се и теби да се она смеши на нас?

Иван (загледа се). Запста — она се смеши!

Љубица. Па то је онда срећа — не — то је одсјај наше среће што се смеши на нас са благог лица мајке божије. Је-ли Иване?

Иван. Али — душо —

Љубица. Знаш шта си хтео рећи! Знаш и сама, да је то само игра маште — уображење, али ме то уображење усрећава — није-ли чудно, Иване?

Иван. Чудно је — чудан ми је и тај преображај у теби — и чудан и мио. Та мала икона као да има неку чаробну моћ — што је више гледам — све ми је топлије и толике миле успомене буди у мени, па ово кандило — тако је горело и код нас.

Љубица. Добро каже мајка, да је ова икона чудотворна — и зато ћу је чувати док год сам жива. — Али Иване — ја имам још ваздан посла а ти — (несташно) леп си ми домаћин — ниси још ни божићну сламу приправио.

В. Кикинда.

Даница Бандић

Српска мајка.

— Борба на Великој Очи у Ст. Србији 1905. г. —

Пет векова робовања и таме, не беху у стању, да униште српски дух. Стара Србија и Македонија данас су позорница таквих величанствених призора јунаштва и пожртвовања, каквих је било само у класично доба Грчке и Рима. Изгледа, да је свака капља горчине, којом се кроз толики низ година пуно пехар српских јада, била и зачетак српског отпора и клица нове снаге.

Славна погибија наших четника на Великој Очи (у Метохији на белом Дриму, близу Призрена) у Хусејиновој кули јесте страхан и велики доказ српских напора. Њих седам нападнутих великом силом и не помишљају да се спасавају него се као лавови боре и скупо замењују своје главе. А када и последњем, који још остаде у животу нестаје метака, онда његова велика српска душа има само једну мисао: показати својом смрћу како је неизмерно волео тај крај српске земље, за који се тако очајно борио. И тада, јуначан и узвишен скаче у пламен, довикујући душманима: *Гледајте кукавице, како Србин гине!* Ватра је у велико обухватала његово тело, а овај мученик за српску мисао још је из пламена слао страшне претње непријатељима!!

Догађај на Великој Очи није завршен овим величанственим призором српског умирања. Варница која је одатле полетела, запалила је најсветију ватру материнског самоодрицања у срцу Српкиње мајке.

На три дана после сукоба на Великој Очи власт је јавила призренским становницима, да ће се тела побијених четника изложити у дворишту ућумата (начелства). Свет се тискао да види нагорела тела Лазара Кујунџића учитеља и Саватија Милошевића, а кроз усталасалу масу пробијала се једна болом сатрвена старица у пратњи двојице заптија.

— Приђи... приђи ближе бабо — говорио је старешина турски.

Мати Лазе Кујунџића погледа очајно на унакажени леш свога сина, осети како јој се крв леди и глас нестаје у грлу, али се надчовечним напором прибра и одговори:

— Не! није то мој Лазар!

— Де, погледај мало боље, бабо. Биће да је баш он! — забадао је све више нож у срце материнско груби глас Турчинов.

— Не! одговори Српкиња, знајући да би се њеним признањем бацио у несрећу цео онај крај.

Хусејин вели, да је баш то твој син, Лазар Кујунџић, — наваљивао је даље Турчин.

— Не, не грешите душе, људи! Није то мој син Лазар; *нисам ја била срећна да рађам оваке соколе*

— Кујо ђаурска! — продера се Турчин на старицу. Али она тада не осећаше ничијих увреда; у њезину оку блистала се суза најлепшег материнског поноса.

*

И док су окорели душмани проводили шалу са лешевима српских осветника, тамо под једним кровом малене српске куће у Призрену, нарицала је мати за својим сипом Лазом и враћала се у прошлост, кад га је сва срећна на свом крилу љуљушкала и успављивала песмом о Краљу Марку и Милошу Обилићу.

Бели Дрим натапа и даље поља призренска. Хита да што пре промакне језиве гробове славе . . .*) Његови ускомешани вали хитају, сустижу један другога, а из дубине њихове као из узбуркане душе песникове струје звуци страшног, крвавог времена:

„Бацајте сами у огањ децу.

*Стрес те са себе роштво и срам!“**)*

*) *Лазар Кујунџић*, бив. управитељ српских школа у кичевском крају, рођен 1879. г. на Лазареву Суботу у Ораховцу код Призрена; свршио 1899. г. призренску богословију; био две године учитељ у Прилепу, а три године управитељ српских школа у Кичеву, где се је на делу уверио, да се српско име мора од бугарске најезде са пушком у руци бранити, па напустио своју службу, оставио књигу, узео пушку да га брани и одбрани.

Он је на путу за кичевски крај, у Великој Очи, опкољен и ту у борби са турском војском и Арнаутима и он и његови другови славно изгибоше 25. маја 1905. г. давши доказа, како српски борци радије гину, него се предају.

**) Ову лепу слику прештампавамо из календара »Вардара« за 1906. г., што га је вредно »Коло Српских Сестара« у Београду издало у корист српске сирочади у Ст. Србији и Македонији.

Уредништво.

Змају чика Јови.

Сећам Те се, драги чика Јово,
У походих кад Ти бејаш лане —
Вазда ми је срцу мило било
Похађати наше Великане.
Душа ми је испуњена била,
Осећајем, миљем, пијететом.
Али Твоје чело к'о да беше
Превучено неком малом сетом.
Гледала сам сребрне Ти власи,
Како лик и мудро чело красе,

Беч, 12. септембра 1897.

Гледала сам десницу Ти вредну,
Гледала сам — и замислила се.
Ал' ме трже из заноса мога,
Тада јава, а сад санак мио —
Ти ми пружи милу вредну руку,
А у њој је мален дарак био.
Мали дарак баш из руке Твоје,
То је мени и понос и дика:
Најмилија успомена на Те;
Мали дарак Великог Песника.

Вукосава.

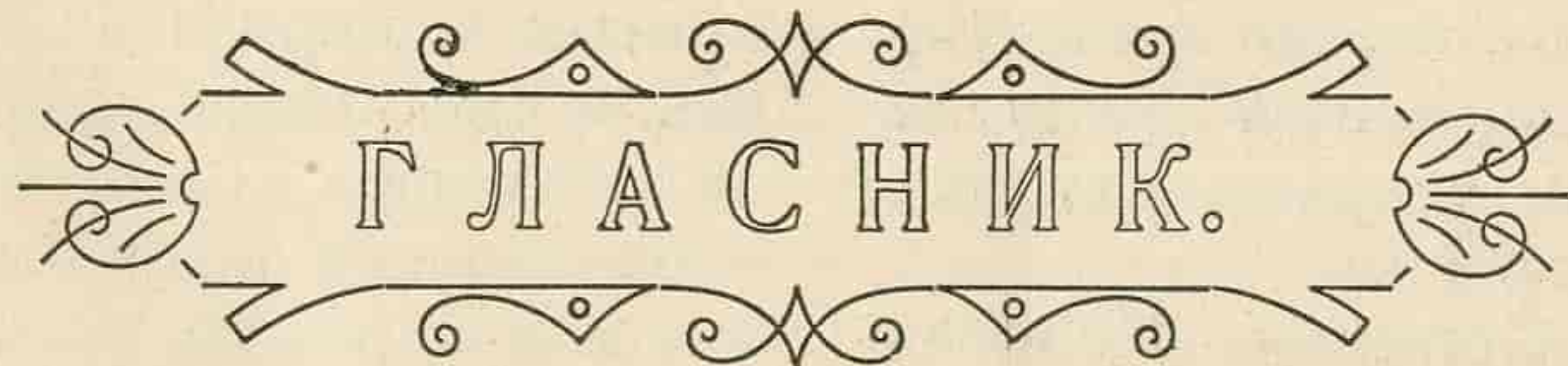

Рад добротворних задруга Српкиња.

Нови Сад.

Добротворна Задруга Српкиња Новосаткиња имала је своју одборску седницу 23. новембра (6. дец.) пр. г. под председништвом своје начелнице, г-ђе Јулке *Радовановићке*. У овој је седници прочитано решење кр. уг. министарства ун. послова у погледу оставине пок. Ђорђа Ф. Недељковића, које је уступљено друштвеном фишкалу П. Гостовићу на изјасњење и односно на предлог. На молбу школског и друштвеног послужитеља, Јов. Влашкалића, подигнута му је месечна плата на 8 круна од 1. јануара 1906. год. — Позив пријатеља женског питања из Будимпеште, у погледу тражења, да се узакони, да и женскиње имају право гласања у јавним и политичним изборима, узет је на знање. На позив приређивачког одбора у Срем. Карловцима ради 50. годишње прославе свештеничког чина

данашњег патријарха српског, г.г. Георгија Бранковића, решио је одбор, да учествује тој прослави са своје две чланице. — У тој седници решено је даље, да се од ове задруге новоподигнуто српско православно забавиште у св. николајевској порти освети у недељу, 27. новембра (10. децембра) после св. литургије и да се за то умоли парох и прота г. Милан Ђирић. О томе се има извести и уједно позвати и месни школ. одбор, да и он учествује и да одреди заступнике, који ће примити зграду у своју својину. Поновни почетак рада у забавишту има се заказати за 1. (14.) декембар. — Узет је на знање и позив на прославу креног имена Добротворне Задруге Српкиња Сомборкиња и извештај, да је уговор за откуп ханског плаца предат грунтовној власти за препис тог плаца на ову задругу.

Висока одликовања. Приликом своје 50-годишње прославе свештеничког чина одликована је Његова Светост српски патријарх, г.г. *Георгије Бранковић* од Његовог Величанства краља Франца I. високим Леополдовим орденом, а од своје браће у Христу, од епископа, белом камилавком, са брилијантским крестом. Ово је највише одликовање, што се даје архијепископима православним.

Њег. Величанство краљ српски, Петар I. Карађорђевић, одликовао је велику српску добротворку, нашу почасну чланицу, *Мис Ирбијеву*, орденом св. Саве I. степена с лентом, а

тридесетогодишњу наставницу њеног завода у Сарајеву *Мис Ему Брокс* орденом св. Саве IV. степена.

Ми се радујемо, што су ове велике добротворке српске сиротиње нашле топла признања и у крунисаној глави. Честитамо им то одликовање!

Стеријина прослава. Данашњег дана навршује се равно сто година како се родио а 25. фебруара о. г. навршује се равно педесет година, како се упокојио велики српски књижевник и чувени драмски писац, *Јован Поповић-Стерија*. Вршачки грађани, на челу са својом српском

црквеном општином приређују у почаст тог свог великог сина на дан смрти му, 25. фебруара о. г. свечану прославу, која ће зацело бити достојна тог великана.

Краљев прилог. Њ. В. краљ Петар I. Карађорђевић приложио је 10.000 динара на градњу цркве св. Саве на Врачару, а на исту цел приложили су престолонаследник Ђорђе 2000 дин., краљевић Александар и кнежевић Павле по 1000 дин., а толико и кнегиња Јелена.

Деца код краља. На првозваног Андрију, као на дан домаће славе примио је Њ. В. краљ Петар I. Карађорђевић стотину сиромашне деце српске из основ. нар. школа, које је из раније о свом трошку заоденуо зимским оделом. Деца се краљу топло захвалила.

Верени. Др. Васа Јакшић, адвокат из Вел. Кикинде, верио се с госпођицом Данком пл. Видак из Вел. Кикинде, ћерком пок. дра Пере Видака поседника.

Ческиње у Бечу. Навршило се 20 година, како је др. Живни покренуо међу Чесима мисао, да прелазе у православну веру. Та мисао ухватила је корена и сад има у Бечу око 200 душа православних Чеха, па су створили у Бечу и своју православну добротворну женску задругу, која је у спомен ове 20-годишње прославе приредила на бадњи дан пр. г. свечано обдаривање чешке сироте православне деце са оделом. Председница је тога друштва г-ђа: Ана Шваржичек, благајкиња: г-ђа Варвара Слобода, а секретар: Вјера Тучек. Локал је друштвени у „I. Liebenberggasse 6.“

У спомен пок. Нине Николићеве из Иланце, познате прилагачице, која је сваке године заодевала неколико сироте деце школске, заделе су ове године у њен спомен сестре јој гђе Љубица Маришескова и Мара Ламборина, учитељка из Иланце дванаесторо сироте школске деце о св. Николи. Таква је успомена Богу мила и људма угодна.

Удружење Срба банкарско-трговачких чиновника у Аустро-Угарској. Данас 1. (14.) јануара о. г. састају се Срби банкарско-трговачког реда у Срем. Карловцима, да оснују своју задругу за међусобну потпору у време нужде и за узајамно међусобно упознавање.

Добротворна Задруга Српкиња Новосаткиња задела је и прошле године децембра месеца: 70 мушке и 50 жен. деце, свега: 120, а поделила им је: 34 пара ципела, 28 пари опанка, 68 пари чарапа, 32 чакшире, 2 капута, 18 капа, 36 комада марама, 67½ метера пархета и 39 метера молдона. За све то издато је 600'65 круна.

Осим тога подељено је на десетак сиротица дрва за 212 круна.

Арса и Анка Пајевић добротвори. По смрти пок. Арсе Пајевића отворен је заједнички тестаменат пок. Арсе и његове супруге Анке, у коме се наводи, да они заједнички остављају све

своје имање, изузимајући виноград и покућство, српској великој гимназији у Нов. Саду, а кућу (у вредности од 12—15 хиљада круна) и 14.000 круна у новцу остављају као фонд новосадској српској вишој девојачкој школи, да се од прихода тога дају књиге и одело сиротим ученицама ове школе. Имање, које ће припасти гимназији, после смрти супруге, (јер тестаменат гласи, да онај доживотно ужива све имање, који кога преживи) износи од прилике четврт милијуна круна. На тај начин постали су Анка и Арса Пајевићи велики народни добротвори, поред онога, што је пок. Арса за живота већ чинио. Слава им!

Босанци за своје школе. Срби и Српкиње у Рогатици (у Босни) желили би да имају своју школу, те се договоре и одмах приложи *Стојан* и *Анђа Пејановић* своје непокретно имање у вредности од 2000 круна, *Шака рођ. Калајчић*, удова *Субошић*: 500 круна, *Спасенија рођ. Обреновић*, удова *Кочовић* 500 кр. и т. д. и основаше школу. На оваке Србе и Српкиње могу се многи угледати.

Нове земљорадничке задруге основане су у *Гаду* (у Банату), те с том има сад тамо 51 така задруга. — Основана је така задруга и у *Великој Попини* (у Лици) а с овом има тамо само 15.

Забаве. Српска женска задруга „*Св. Мајке Анђелије*“ у Будимпешти приређује 10. (23.) јануара о. г. *Беседу с игранком* у корист фонда за издржавање сиромашних питомаца свога завода.

Добротворна Задруга Српкиња у Мишровици приређује 31. децембра 1905. (12. јануара) 1906. год. у корист своје благајне забаву с игранком.

Ађанско срп. правосл. цркв. певачко друштво приређује на нову годину 1. (14.) јануара о. г. беседу с игранком и дилетантском представом.

Добротворна Задруга Српкиња у Сан-Франциско (у Америци) приредила је на Ваведеније прошле године своју прву крену славу у дворници српског клуба. Приредила је сјајну вечеру и позвала више од стотину српских и хрватских породица. Ту се резао и славски колач, а пре подне одржана је у руској цркви св. литургија. Тако се пашти та задруга, да у опом далеком крају очува крену славу, те да се и у том народном обичају крепи у србовању.

Др. Паја Радосављевић, бивши професор на сомборској срп. учитељској школи, као што је познато, прешао је у Америку да продужи своје педагошке студије у Њу-Јорку на свеучилишту. Тамо је почео да уређује са својим другом лист: „Српску Стражу“. Сад нам јављају српски американски листови, да је напустио „Српску Стражу“ и да је примио свештенички чин, те се као такав примио тајништва (секретарства) Српске Православне Духовне Мисије у Чикагу и биће уредник органа тога друштва.

ЧИТУЉА.

† **Арса Пајевић.** Уторак 13. (26.) децембра о. г. уснуо је вечни санак, опште звани и многопоштовани *Чика-Арса Пајевић*, књижар новосадски и велики пријатељ деце и сиротиње. Ђаци путници и емигранти из Црне Горе, Србије и Старе Србије имали су у чика-Арси најбољег заштитника и истинског потпомагача и отуда се и разлило и сазнало за његово име по свима крајевима Српства. Наши књижевници имали су у њему најревноснијег подупирача својих издања, а ретко да је који наш или стран књижевник за време бављења свога овде остао непозват и неугошћен у кући Чика-Арсиној. Неки су чак имали у његовој кући и стално пребивалиште, док се год овде бавили. Школе и књижнице народне имали су у Чика-Арси најиздашнијег прилагача у књигама, па и цркве наше имале су у њему богатог ктитора и приложника, а најбољи су сведоци томе овдашња алмашка и саборна црква, које су добиле дарова у вредности по две и три хиљаде круна, Српском Учитељском Конвенту у Новом Саду основао је *Фонд Натошевићев* за потпору учитељских сирочади у своти од 3000 круна. Као родољуб одлазио је за време турско-српског рата о свом трошку на црногорско бојно поље, да својим очима гледа јуначка дела тог огранка народног и описао је то живим бојама у књизи: „Успомене из Црне Горе и Херцеговине“. Исто тако је описао 500-годишњу видовданску славу у Крушевцу; погреб Александра III. цара руског и писма из Москве са крунисања цара руског Николе II., и са тих књижевних дела избрала га је Матица Српска за члана књижевног одељења, те је тако он, као самоук човек, дошао до највише почасти овог књижевног друштва. Није имао од срца порога, па је још за живота, поред оних многих потпора, што је пружао сиромашним ученицима, усинио двоје мушке деце одавде: Др. Пају *Вујевића*, кога је школовао и дочекао као свршена филозофа и још малог *Ђурицу Субошића*, који полази овдашњу срп. гимназију. Са својом супругом *Анком*, а нашом друштвеном благајкињом, живео је у најбољем сносешу и међусобном поштовању а из поштовања према својој часници и ових лепих дела покојникових, ставиле су одборкиње друштвене на одар покојников леп венац свежа цвећа са тракама и корпоративно изјавиле своје саучешће ојађеној супрузи и другарици. Нека је вечан спомен пок. Арси Пајевићу! Бог да ти душу прости!

† **Доброслав Миљковић.** У четвртак 1. (14.) децембра 1905. г. упокојио се опште поштовани и најстарији новосадски трговац *Доброслав Миљковић*, таст професора гимназијског г. Милана А. Јовановића и ц. и кр. мајора Јована Тодоровића, у 78. год. живота. Ово је био човек ретке вредноће; дошао је још као младић из Ст. Србије без игде ичега, те је овде радом и штедњом по-

дигао себе и своје име до угледног положаја у друштву и грађанству. Био је члан Матице Српске, члан трговачког удружења, члан читаонице и потпомажући члан Задруге Срба Занатлија Новосађана. У опште, беше то добар родољуб и брижан отац, деда и прадеда. Лака му била црна земља!

† **Александар Богдановић**, некадањи печварски трговац (у Барањи) а врли отац Њег. Високопреосвештенства г. Лукијана Богдановића, епископа будимског и Дра Милоша Богдановића, лекара будимског, преминуо је 2. (15.) дец. 1905. год. у 77. години живота. Већ тиме, што је покљонио Српству тако два одлична сина, заслужно је да му довикнемо: Вечан ти спомен!

† **Милош Цветић.** Наш земљак (рођен је у Чуругу у Шајкашкој -- Бачка), прослављени и одликовани глумац *Милош Цветић*, завршио је трагично и напрасно свој живот 3. (16.) децембра 1905. Ишао је на железницу по дрва и тамо најурп изненада на њега неки таљигаши своје таљиге, руда га удари у кичму и прекрја кичму, те је после три сата и издануо. Цветић није био само изврстан глумац него и изврстан писац. Његов „Немања“, „Лазар“, „Душаи Силни“, стекли су стална места у позоришном репертоару. Њега су оплакали сви глумци београдски, а најдирљивије се опростио од њега његов друг из почетног глумачког доба, једини још у животу, *Фотије Илић*. Нека је лака земља српска нашем земљаку Милошу!

† **Тодор Димић.** Новосадски, а ваљда и у Српству најстарији учитељ *Тодор Димић*, упокојио се у Београду у 91. години живота, 9. (21.) дец. 1905. г. у кругу своје двоје деце Емилије удате за г. Божу Јовановића, шефа статистичног одељења и Ђуре Димића, професора гимназијског, где је последњих десет година својег мирног живота проводио. Мртво тело његово пренела су деца, по жељи покојниковој у Нови Сад 11. (24.) дец. о. г. и сахрањено је у алмашком гробљу поред супруге му и двоје деце.

Покојни Тодор Димић родио се у Баваништу у Банату 1815. г. и тамо је изучио основну нар. школу, за тим продужио у Панчеву приватну учитељску школу код окружног надзорника пок. Давида Рајића. Ту је сопственим трудом научио латински језик и прешао у Карловце одмах у трећи разред, па довршио ту шест разреда гимназије и онда у Темишвару и Пешти довршио филозофију а све својим сопственим трудом држећи кондиције. Како није могао да нађе себи зараде да се даље изображава, примио се учитељске службе у Калазу, Помазу и другим српским местима око Сентандрије, где га је затекла и бурна 1848.--9. г. После тих бурних година пређе у Сомбор и доврши тамо редовну учитељску школу те добије место у Нов. Саду за учитеља, где је пуних 30 г. учитељевао.

Покојни Тодор Димић је врло образован човек; говорио је и писао је латински, француски,

немачки, црквено-словенски, а по мало и мађарски и писао је чланке и расправе у свим старијим листовима. Био је две године и уредник „Школског Листа“ и четири године управитељ осн. нар. школа. Још пре 50 година написао је црквено-словенски и српски буквар, а овај последњи Вуковим правописом, што је у оно доба било реткост. Но покрај све своје ве-

лике образованости био је одвећ скроман и што је год писао није ништа под својим именом износио, па ни ове буквареве није издавао на јавност, него су и данас у рукопису.

Покојни је Димић заслужан члан и учитељ већ и за то, што је од петоро живе деце изучио и четворо посветио школи, учитељству и служби народној. Нека му је вечан спомен!

ПРОСВЕТА.

СРБИЈА.

Званични извештаји Краљевине Србије исказали су, да је прошле школске 1904-5. године било у Србији 8 пуних гимназија са осам разреда, 7 гимназија са шест разреда и 4 гимназије са четири разреда, међу овима 1 приватна гимназија у Алексинцу. Даље је била 1 богословија (у Београду), 5 виших женских школа, међу овима 2 приватне (у Нишу и Ваљеву), 3 учитељске школе и то две мушке и једна женска (у Београду). На ово је придешао српски универзитет, који је прошле године отворен.

Србија је обогачена новом једном установом.

У недељу 6. (19.) новембра пр. год. отворено је свечаним начином *Мало Позориште*. Ово треба да је жива школа и очевидна настава за децу из основних народних школа и нижих разреда средњих школа. На тој установи раде од два месеца овамо београдски учитељ и књижевник г. Михајло *Сретенковић* и наш познати драматург г. Брашлав *Нушић* и као што видимо и остварили су своју замисао. А у том им је ишла на руку и влада и општина београдска. Ова им је дала бесплатан стан у старом богословском здању. Од ње су добили баш оно, што је најтеже било створити за оваку цел. Тамо је сад подигнута бина и све што треба за ту установу, а представе ће се давати недељом и четвртком после подне од 3—5 сати. На првој представи био је и сам принц Павле и приложио је 100 динара. Представу је отворио учитељ Сретенковић, који је највише за ту ствар радио, са сходним и лепим говором. За тим је ђачки оркестар одсвирао за ту цел компоновану химну и онда се приказао комад, који је по школској читанци удешен и носи наслов: „Не бежи од школе.“ Стојана и Милана приказала су два ученика из основне народне школе: А. *Јовановић* и Д. *Кречаревић*, и онај приказор, како је рђаво прошао онај, што је бежао од школе, тако је лепо приказао Д. Кречаревић, да је натерао сузе на очи осталој деци у публици. На завршетку је приказана жива слика: Како се крунише у Скопљу цар Душан и царица Миллица.

Друга представа је одржана у четвртак 10. (23.) новембра пр. год. а на овој је приказано „Сеоба Срба“.

Ми се надамо и мислимо, да ће ова жива школа много више утецати на душу и срце, на морал и свест него најбоља предавања учитељева. Само не треба да се претерује и да се сва пажња деција привуче једино на ову страну. Осим тога треба да су ове посете бесплатне или по врло умерену цену, да могу имати приступа сва школска деца.

Нов српски проналазак. Г. *Ђока М. Станојевић*, професор на српском универзитету у Београду, пронашао је справу, којом се одбија гром на електричним мрежама и дугачким електричним линијама. Пре две три године пронашао је исти професор неку врсту фотометра, којом се мери снага електрицитета. Оба проналаска примила је француска академија наука у Паризу и онај први је 3. новембра пр. год. објавила у своме органу. За нас Србе је то дично а за г. Ђоку М. Станојевића похвално.

Ч Е С К А.

Ове године навршиће се 25 година, како је основана међу Чесима Школска Матица и сад се већ спремају браћа Чеси, да ту годину прославе новим и знатним прилозима на потпору својих школа. Поред ове установе постоји тамо и Школски Савез за исту цел, коју је основао чешки великан пок. Ригер. Из Школске Матице издржавају се данас 83 јавне народне школе, 60 завода за сирочад и 4 средње школе. Према садањем стању овог завода обучава се и васпита 12.000 деце чешке у духу чешке народности, што би све пропало морално или се изгубило у туђини, јер те школе дижу се махом у оним крајевима и општинама, где је чешки народ помешан с туђинцима, или где раштркано живи. Овим начином очувало се чешком народу за минулих 25 година стотине хиљада деце; а ми Срби подижемо штипендије за 2—3 ђака и остављамо на то десетинама хиљада, док нам св. савски фонд и епархијски школски фондови, који су намењени за оваке цели, не примају годишње ни стотине прилога. Ваља и ми, да се од сад више осврћемо на ове установе а са стварањем штипендија да престанемо.

З Д Р А В Љ Е.

Чувајте се од опојног пића (алкохола). Шесет девет француских лекара издали су прошле године, у француским општинама објаве овог садржаја: „Да би се сачувало народно здравље и очувала народност ми потписани објављујемо следеће: 1. алкохол је у свима облицима отров; 2. алкохол не снажи и не загрева човека, а слаби му радљивост и отпорну снагу чак и противу лакших болести; 3. алкохол изазива многе смртоносне болести; 4. обично употребљавање алкохола, ма то било и у најмањој мери, води пијанству; 5. алкохол је шкодљив не само за човека, већ и за његово потомство; већина алкохоличарске деце страдава од епилепсије (падавице), конвулсије, хистерије и других болести; 6. употребљавање спиритуозних пића, ради појачања апетита, узрок је сталном слабењу здравља чак и код оних лица, која никад нису била пијанице; 7) алкохол скрађује човечији живот, води превременој старости и ствара погодно земљиште за развијање туберкулозе и других болести.“

ЗА ДОМАЋИЦЕ.

Добра храна за живину. Наше домаћице ваља сваку прилику да употребе, како ће што јевтиније исхранити своју живину, па зато им износимо овде напомене „Тежака“, чиме се може добро и јевтино исхранити живина. Тако на пр.

За голубове се препоручује као врло добра храна: прекрупа јечмена и од буковог жира.

За гуске и пловке (патке) псецкана мрква и репа.

У води пак за пиће ваља давати истуцаног дрвеног угља, јер добро дејствује за варење хране.

За осталу живину даје се такође буков жир осушен и самлевен у брашно, па се онда меша са другом храном. Жир убрза гојење живине и даје добро и вкусно месо.

Брзо клијање семена подупире се тако, кад се намочи семе у раствору од 145 грама кухињске соли у једну литру воде.

РАЗНО.

Српкиње на Косову-пољу. Косовке су узорне мајке, вредне жене и добре Српкиње. Ношња им је врло лепа, права народна из старог лепог доба. Своје богато одело оне саме ткају и везу. Косовке су чувене са свог дивног веза златом и свилом, и тканинама (кецеље, „бошче“, ћилими и т. д.) Те њихове рукотворине изазвале су дивљење и признање на изложби у Паризу, а могу се видети и у Етнографском музеју у Београду. — Збирку тих рукотворина изложио је пре десетак година у Новом Саду наш сарадник г. Иван Иванић, вицеконсул.

КЊИЖЕВНОСТ.

БОР. Л. ЦЕНИЋ.*)

Литерарна скица.

Није то првина, да се код нас врло често појави понека књига интересантна, достојна сваке пажње, па ипак остане неоцијењена, или ако је оцијењена, обично је та оцјена врло блиједа, мрачна и субјективна. Такове је судбине и књига пјесама г. Бор. Л. Ценића. Сем једне једине „Босанске Виле“, која је донијела оцјену, и то сасма површну, остали су листови мање више ћутали, с тога ћутања и ја сам се ево сада подигао, скромна снага — да изрече свој скромни суд о овим симпатичним пјесмама.

На првом мјесту хоћу да се изразим о пјеснику, дакле у Бор. Л. Ценићу налази се један свјеж, даровит, интелигентан, поштен и честити пјесник, пјесник срца и душе, пјесник неизвјештачен, пјесник бујан и природан, чије пјесме миришу као свјеже планинско цвијеће, а које није купио из књига француских, немачких и енглеских пјесника, већ које је сам осјетио и за које вели:

„Кад се сваки своје сану даје
Та ја сам вас у тишини пис'о:
Звезде миле трепере и сјаје —
Ох, а ја сам узбуђењем дис'о...“

Из саме ове строфе, а нарочито из цијеле пјесме „Зефири“, из које је узета ова горња строфа, ми и нехотице видимо душу пјесникову, видимо карактер његових пјесама, видимо пјесника који воли тишину, у њој ужива пишући своје пјесме. Мислим да нијесам ни мало претјерао, ако кажем, да свака пјесма г. Ценића, има нешто што осваја читаоца, нешто топло, нешто мило и пријатно исто онако као што је пријатна његова душа. Почујте само и увијерићете се:

„Песме моје, збогом ћу вам касти,
Буд'те вагда својтљиве и миле;
Склоните се где нисте у власти,
Чувајте се где су јаче силе...“

Што је, то је, одавно нијесам читао скромније пјесме а од скромнијег пјесника. Г. Бор. Л. Ценић није пјесник афричких „сахара“ које није никад видео, као ни „болесних принчеца“, „лених лезеза“, он не лута за свијетским пјесницима у цвијетне „оазе“, он не пише оно што не осјети, што не види, као неки наши пјесници који „држе

*) Бор. Л. Ценић: Зефири, лирске песме 1891—1903. Цена 1 дин. Београд Штампарја К. Т. Наумовића 1904.

да ако не вину се у „сахаре“, „оазе“, „самуме“ да нијесу добри пјесници. Г. Ценић бап ми се због тога нарочито и допада, што се одушевљава њепотом своје српске земље, њему се допада оно благо вече, које тихано пада у његовој драгој Србији:

„У околу лепом — мирисавом лугу,
Дубраве се круже, гора и пропланци;
Цвркутом се птица јавља своје другу —
Лепршају крила као лаки санци.“

У тој лепој дољи манастир се бели,
А дашчара трошна то је звоник стари,
Уздигла се к небу к'о да определи;
Још одакле само правда господари.

Из камена хладна бистра вода тече,
Уморан и сетан крај њега сам сео,
На зефиру благом већ стиже и вече,
А сунце се крије за пурпурни вео.

Зар се сунце зове — па се тако крије?
— Већ с колајном сјајном као јунак прави,
Над земаљском злбом бори се и вије
Сад се губи, тоне у простор криви.“

Није ли овдје пјесник лијепо и истински оцртао вече, с меканим и допадљивим ријечима, и ако не новим, са хармонијом која је тако јасна и звучна као јек звона са звонаре овог старог манастира, којег се пјесник дотиче. Јест, па ето с тога ми се и допада ова пјесма, с тога су ми миле и драге и остале пјесме г. Ценића, јер оне потичу из искреног срца, из срца чија ће лира једног дана громко зарадовати нашу лирику, предзнак је ту — ту су „Зефири“. Осим ове г. Ценић се приказује сликар-пјесником и у овим пјесмама: „Зимњи освитак“, за тим у пјесми „Са села“, која је доста лијепа, ал' која ме подсећа на Ђурин „Пут у Горњак“ по форми и изразима. Лијепа је слика и пјесма „На јутрењу“, у којој у посљедњој строфи јако бије уздрхтала љубав пјесникова према његовој „милој“. Г. Ценић има приличан број и љубавних пјесама, од којих ми се највише свиђају „Љубав“, „Вереници“ и „Жудња“, а има их и таквих које човек брзо прочита, а још брже их заборави н. пр.: „(?)“ стр. 17., „Баш те волим“ и т. д. Што се тиче патриотске поезије г. Ценића она је изражена сва у три пјесме и то у пјесми „Богојављење“ с рђавим завршетком, „Из прошлости“ с доста љепоте и „Са развалина“, која ми се највише допада и коју због њене љепоте у цијелости доносим:

„Магловити, сури данци већ суморну јесен красе,
А чобана нећеш чути веселе им пјесме гласе,
И малена река хладна својим током тише спори,
Увенуло жуто лисје опало је већ у гори,
— Уморено у свом санку, полегло је да с' одмара
Да што ново у сну ствара.“

Погле ово жуто лисје, што га јесен тако злати,
А мој корак сада тромо вечите му снове крати
Где је оно прво лисје, када гора беше млада,
Кад си чуо први поклич са бедема старог града?
— Пуста гора сетно хуји, у вихору песму поје
И спомиње дане своје!

Поносите горске стене, развалине тога зида
Бурно време лети, хуји... кам по камен кружи, скида
Где како су сада неме, и орлова гњезда штите
Где су некад борци били срчаности узорите;
— Где је бојна труба звучна сазивала осветаре,
Тешки зулум да сатаре.

Ту на томе светом месту, завет даше;
Освету им зулум створи, у редове бојне сташе
С тих зидина дични барјак слободе су своје вили,
И у борби за слободу поносите крв су лили —
— И кршећи ропске ланце попадоше витезови
Стварајући живот нови...“

„Усамљена кућица“ и „Нада“ такођер су доста добре, а од преведених понајвише ми се свиђа: Петефијева „Пастирева фрула“, Хајнеова „Усамљена суза“ и Надсонова „На песникову гробу“.

Има г. Ценић пјесама у којима има и филозофије и пр. „Искушеник“ и „Крај гроба“ а и у једној и другој пјесник филозофира о животу, о данашњем свијету.

Толико је што би се могло рећи о овим пјесмама, а сада да сведем све у једно. Г. Бор. Л. Ценић је пјесник, пјесник чији су „Зефири“ само предзнак појаве једног доброг пјесника. Познавајући тврду и непоколебљиву вољу, одушевљеност и таленат овог младог и симпатичног пјесника, увјерен сам тврдо — е ће пјесник створити себи нов правац своје појезије, који се неће повијати, ако не повијати оно наслањати час на једног час на другог пјесника...

Пожељети је, да у будуће г. Ценић буде се клонио свега што је старо, оног што је преживело свој вијек... Надајући се тврдо — у оправданост своје наде ја завршујем ово своје писање, тврдо вјерујући е ће г. Ценић доиста својим будућим радом доказати оно — што за њега рекох — у интересу правде и истине а из љубави према српској лирици.

Скопље, 1905.

Јово Г. Поповић.

* * *

Изишао је велики и илустровани **Каталог књижевних Браће М. Поповића** у Новом Саду, за 1906. годину и шаље се на захтевање бесплатно свакоме, ко жели што наручити из те књижевне.

Владимир М. Луњвица, наш сарадник из Гор. Милановца издао је своје **Приповетке за младеж**, које је прештампана из „Споменка“ листа. Штампарија Радивоја Јовановића из Крагујевца 1905. г. Цена 30 п. дин. Има четир лепе приповетке за децу на 36 страна вел. осмине.

Календар за 1906. г. Година I. *Свој Своме!* Издање „Илустрованог Гласника“. Штампарија Ђорђа Ивковића у Новом Саду. Цена 10 новч. (20 п. дин.). Поред календарског дела има неколико чланчића, које говоре у прилог „Свој Своме“ и тумачи ту девизу.

Изишао је 10. број **»Српске Везиље«** са врло одабраним садржајем. Претплата се шаље у Вршац и стаје на годину 5 круна, за иностранство 6 круна.

У издању „Омладинског Гласника“ изишло је недавно на свет чувено дело познатог француског филозофа и педагога Жила Пејота **Образовање воље**, у тачном и лепом преводу проф. Васе Стајића. Ретко је која књига одговорила тако прекој потреби образовања — као ова, а још ређе је које дело боље и лепше решило своју задаћу — од овог јединственог дела у светској књижевности ове врсте! — Одлуком Вел. срп. правосл. нар. Школског Савета од 21. октобра (3. новембра) 1905. бр. Ш. С. 879/741. ек 1905. препоручена је горња књига „због њезине високе васпитне вредности“ г. г. учитељима српских вероисповодних основних школа и виших девојачких школа, професорима и ученицима срп. учитељских и учитељских школа и најпосле књижицама горенаведених завода.

Незнани свет и психички проблеми од Камила Флармона, превод с француског, изишла је књижица у Београду у електричној штампарији С. Хоровица 1905. Ово је трећа књига од непознатог преводиоца у Београду. Прве две смо приказали у 9. броју нашег листа од пр. године, под насловом: „Психичке студије“. Као прве две, тако је и ова трећа написана чистим српским језиком и намењена је интелигентнијем делу наше читалачке публике, а хоће да изазове мисли и студије о трајању душе човечије и преко гроба. Цена је књижица: 1 круна (1 динар).

Нови српски листови. Од нове године почеће да излазе три нова српска листа с ове стране. У Сомбору покреће „Слогу“, недељни лист г. Стеван Бениц, испитани учитељ, који ће служити слози српског грађанства сомборског и стаје 8 кр. годишње. Исти така лист под насловом: „Гласник“, покреће у Земуну штампарија Стојичићева а са истом ценом. У Сентомашу покреће штампарија Светозара Маринкова, а под главним сарадничтвом г. Јована З. Медурџа, учитеља туријског, месечни лист за учитеље, под насловом: „Учитељска Реч“. Цена је листу 3 круне годишње.

Дом сиротне деце у Београду. Изасланик Матице Српске, г. проф. Тих. Остојић, прегледао је пр. год. Дом

сиротне деце у Београду, ради угледа за подизање сиротишта у Нов. Саду из фондације пок. Марије Трандафилке. Своја опажања и своје мисли о том београдском заводу издао је у засебној књижици, које се могу добити код њега по 20 пара (потура). Ко се интересује за те ствари, добро ће му доћи ова књижица.

Летопис Матице Српске. Књига 233. свеска V. за год. 1905. Издање Матице Српске. 1905. Цена 1 круна.

Књиге за народ. Издање Матице Српске из задужбине Петра Коњевића, свеска 115. „Српске народне приповетке из Банаши“, скупио их Светозар Мл. Бајић. — Цена 20 пот.

Чланови Матичини добијају сва издања Матичина чим уплате прву рату од 20 круна годишње, а цела је чланарина 100 круна, која се може уплатити на једанпут или у пет годишњих рокова. Може се и претплатити на Матичина издања са 4 круне годишње, а 6 круна за иностранство. Претплата се може слати само непосредно на благајницу Матице Српске.

У хатар истине. Написао Андрија М. Матић гимназијски професор и благајник „Добротвора“. У Новом Саду. Српска штампарија дра Свет. Милетића. У овој брошури се говори, како је неоснована и по опште наше народне интересе штетна повика против управе друштва „Добротвора“.

Свети Сава у песмама. Г. Иван Мартиновић учитељ у Панчеву и уредник дечијег листа „Споменка“, што излази у Панчеву саставио је у другом и попуњеном издању књижицу о св. Сави. Он је од разних писаца покупио песме, у којима се св. Сава опева. Књижица је лепо удешена и може се набављати деци за дар а не кошта више од 30 потура (40 пара дин.) Може се добити код издавача г. Ивана Мартиновића учитеља у Панчеву (Pancsova.)

Пријатељи листа.

Г. Јован Обрадоевић умировљени царински пријемник из Карловца платио је два примерка „Жен. Света“ за две добре ученице новосадаке српске више девој. школе, који су дати у спомен његове покојне кћери *Зорке Обрадовићеве*, учитељице, овим ученицама: Видосави *Хинићеве* и Софији *Дујановићеве*, ученицама Ш. р.

Г-ђа *Љубица бароница Јовић* из Загреба поклања један примерак нашег листа једној доброј ученици новосадаке срп. више девој. школе, који смо намнули *Даница Јовановићеве*, ученици Ш. разреда.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАС.

~

Изишао је из штампе и разасиље се

КАЛЕНДАР »ВАРДАР«

за 1906. годину

са врло одабраном садржином који најтоплије препоручујемо.

У календару »Вардару« има 31 слика и 1 карта српских земаља. Цена је календару 50 пара дин. — Чист приход иде пострадалим Србима у Старој Србији и Македонији. — Поруџбине за календар прима и извршује »Коло Српских Сестара« у Београду (Дом Св. Саве). Продаје се у свима књижарама и код пододбора »Кола Српских Сестара« у унутрашњости.

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ.

Молимо лепо све наше дојакошње претплатнике, да се претплате и за идућу 1906. годину и да буду добри, да у своме пријатељском кругу препоруче овај једини женски лист с ове стране.

Цена је листу означена на челу, а плаћа се у једанпут и напред за целу годину. Скупљачима дајемо 10% од скупљеног новца или за сваки десет претплатника један примерак бесплатно.

Претплатници из Србије могу своју претплату слати преко књижаре Велимира Валожиха у Београду или поштом.

Захваљујемо се врло лепо свима досадањим скупљачима на њиховој услузи и молимо их, да приме ту тешку дужност и даље, јер се листови наши тим начином насигурније подржавају.

Ко не жели даље држати лист, нека врати овај број.

Сретну нову годину жели свима читаоцима и целом народу

УРЕДНИШТВО.

ЈАВНА БЛАГОДАРНОСТ.

Приликом одржане забаве, коју је потписана Добротворна Задруга дана 13. (26.) нов. 1905. г. приредила, послаше своје добровољне прилоге следећа п. н. г-да и г-ђе:

Др. Веселин Николајевић адвокат 10 К 40 п; Коста Матић трговац 4 К 20 п; Софија Петровић председница задруге 4 К; Стева Дамјановић велики поседник 4 К; Нестор Симоновић трговац 4 К; по 3 К: Јосим Поповић адвокат и Стеван Добановачки ц. и кр. мајор у миру; по 2 К 40 п: Др. Младен Лисавац адвокат, г-ђица Мара Киш. Др. Симеон Грчић општ. лекар, Милан Рајчевић кр. кот. ветеринар и Н. Јанковић трговац; по 2 К: Спасенија Косановић удова кр. кот. предстојника, Милан Петровић трговац, Теодор Јојкић опш. биљезник, Милан Драгосављевић коровођа цевачког друштва „Змаја“, Ђорђе Ђорђевић учитељ, Стеван Радић равн. учитељ, Ђура Самарџија опш. благајник, Паја Стојишић поседник, г-ђа Н. Н., г-ђа Н. Н., Јулка удова Машић подпредседница Задруге; по 1 К: Коста Бумбић трговац, Никола Јузбашић трговац, Јоца Милошевић трговац, Васа Пушић правник и Душан Миличевић опш. подблагајник; по 80 п: Никола Барковић књиговођа у штедионици и Н. Зурковић подкњиговођа у штедионици; по 60 п: Милан Дамјановић трговац; по 50 п: Митар Спасојевић трговац; по 40 п: Василије Николајевић прота, Н. Н. и Н. Безенхофер столар.

Свима поштованим приложницима као српском црквеном певачком друштву „Змају“, те п. н. г. дилетантима, даље г. г. Стевану Радићу и Ђорђу Ђорђевићу, који су својим певањем,

приказивањем и радом припомогли да је забава онако сјајно у моралном погледу испала, — овим Добротворна Задруга своју свесрдну и топлу благодарност изриче.

У Иригу 1. (14.) децембра 1905. г.

Добротворна Задруга Српкиња:

Дане Мишић

тајник.

Јулка Машић

подпредседница.

ЈАВНЕ ЗАХВАЛЕ.

Госпођа *Амалија Недић*, супруга г. Ј. Недића, агента дунавског паробродског друштва из Ст. Молдаве, поклонила је Добротворној Задрузи Српкиња Белоцркванкиња 20 круна у место венца на мртвачки одар своје пок. оцу *Васи Стефановићу*, трговцу у Ст. Молдави, на чему се у име задруге најтоплије захваљује

У Белој Цркви, 15. децембра 1905.

Марија Ђ. Поповића,

задружна благајкиња.

Госпођи Шандора *Арадског* рођ. *Мара Стојишић* изјављујем на дару, што је моје две ученице, два српска сирочета, од главе до пете заоденула, моју топлу захвалу и препоручујем ову почетничку српску трговачку кућу свима Србима из околине, да потребе своје код њих подмирују и да се држе оне изреке: „Свој свој“ или *Србин Србину*, јер су сви почетници то заслужили.

Сегедин на св. Игњатију 1905.

Јов. Јанко Ђ. Ђосић,

срп. нар. учитељ.

Овомесна Добротворна Задруга Српкиња је као сваке тако и ове године снабдела обућом и одећом сиромашну децу овдашње срп. народне основне школе. На томе племенитом дару нека прими у име обдарене деце најтоплију захвалу.

У Инђији, 21. новембра 1905.

Управа школска.

О Г Л А С И.

Провизија.

Само агилни и коректног владања Срби и Српкиње, за скупљање чланова у наше друштво, могу добити лепу провизију.

Добротворно и просветно чисто српско друштво
„ПРИЈАТЕЉ“ у Сегедину.

»BARÁT« — Szeged.

НЕГА ЛИЦА.

(Увето из шведског листа за масажу.)

Није довољно, да неко мисли о себи да је *леп*, него треба радити на томе, да други о нама кажу да смо *лепи* или, да изгледамо *младачки*. А то се сад може лако постићи неговањем нашег лица са прањем *нобилнорног сапуна* а мазањем *нобилнорним кремом*.

Многе су даме наружиле себе и своје лице са *шминком*, *шудером*, разним *мастима* и помадама. Оне и не мисле, колико је неугодно гледати у таква окречена и умазана лица, па ма како да су то невине ствари, којима се мажу. Зато им саветујем, да се једном окану тога и нека узму ова невина и опробана средства, па ће своје лице далеко боље улепшати без да се на њему опазе трагови какве масти или белила; а ево како ћете поступати:

Умивајте се *млаком водом*, која је загрејана у земљаном суду. Млака вода отвара шупљике на кожи, те се онда лако могу *нобилнорним сапуном* испрати нечистоће из коже. То прање коже треба да се изводи тарењем *грубог ручника* (пешкира), а тим се и кожа прави *свежом*, *лепом* и *руменом*. Већ првих дана показате вам огледало леп успех. И ја вам то говорим из искуства, јер су ми то признале многе даме.

Покажу ли се на лицу боре, могу се и оне растерати

Шведском масажом;

а то бива на овај начин:

Загрејте на пећи два повећа и сува ручника, па онда с тим тарите преко бора до два минута с једним па онда с другим. За тим узмите трећи *хладан*, *мокар*, али добро исцеђен ручник, те и с њим тарите оно место минут два и онда утарите лице *сувим* и *грубим* ручником. Но то треће удесите тако, да се повлаке вуку све с чела на ниже преко слепих очију.

Кад сте и то учинили, онда натарите лице са мало **нобилнор крема**, па и то повлачите све према доле.

Већ за дан два приметите сјајан успех и добићете чисто подмлађено лице, а сва та нега и радња свршава се највише за 15 минута, а толико може валда свака дама жртвовати, да одржи своје лице чисто и нежно.

Нежно се лице лети очува најбоље са црвеним велом и црвеним штитом за сунце. Но ако би се ипак показале на лицу *пеге*, *бубуљице*, *гризнице* (Mitfresser), *црвен на лицу* или на *носу*, или да лице *поцрни* од сунца, или се *испуца* од ветра, онда је најбоље средство, да узму два здрава кромпира, па да се натру као рен на треницу и да се с тим намаже лице као сапуницом, па нека постоји минут два на лицу. За тим узмите млаке воде и начините сапуницу од

нобилнорног сапуна и оперите њиме лице па добро избришите грубим пешкиром, повлачећи све према доле. Кад се лице тако исуши а ви га намажете танко *нобилнор-кремом*, па га опет тарите а све доле повлачећи и лице ће вам остати *лепо*, *чисто*, *свеже* и увек *младачко*.

Све се то може чинити вечером пре спавања, а може се и преко дан уграбити за то неколико минута.

Нобилнор-крем има ванредан утецај на кожу, а што је најглавније, он нема масти, нешкодљив је и не познаје се на лицу а при том је врло јефтино средство.

Нобилнор-крема кошта једна теглица: К 1.50.

Нобилнор-сапун кошта један комад: К 1.—.

Нобилнор-пудер најфинији је и финог мириса у белим и роза стакладма, комад К 1.50.

Разашиље се поштом дневно под највећом дискрецијом из

Нобилнор парфимерије

1—2

у Загребу (Илица 33.)

Упозорава се

на слиједећа, уз јамство здрављу нешкодљива
оријентална косметичка средства

која су у источним земљама обљубљена и припозната те својим сигурним дјеловањем придонела познатој љепоти

ХАРЕМСКИХ ЖЕНА.

Шекајик (лопоч крем) против пјега и сваке нечистоће лица.

Лејлак суј (вода од нарцисе), којом постаје кожа нежна, глатка и стаје на пут прављењу бора.

Сејале балсам сапун (текући балсамски сапун) најбољи за тоалету: чисти, дезинфицира и освјежује.

Цијене: шекајик крем 2 К., лејлак суј 3 К., сејале балсам сапун 1 К 50 пот., сач јаги 1 К., сачлара махсус суј 2 К. ☒ Омот и поштарина ако се новац унапред пошаље 60 потура, код поузећа 80 пот.

Свакој пошилици приложена је упута у српском језику.

3—14

Наруцбе прима

ЉЕКАРНА „СЛАВИЈА“

у Бос. Крупи.